

Nr 78.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1951/52 till fria resor för barn m. m., given Stockholms slott den 23 februari 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen äskas anslag till fria barnresor och bidrag till husmoderssemester. Av 1950 års besparingsutredning framlagda förslag berörande dessa anslag — däribland förslag om uttagande av en expeditonsavgift å barnresorna — anses icke böra genomföras.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 feb-
ruari 1951.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *anslag till fria resor för barn m. m.* för budgetåret 1951/52 samt anför.

I årets statsverksproposition (V ht p. 32—35) har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1951/52 beräkna följande anslag.

Fria resor för barn, förslagsanslag	kronor	2 700 000
Fria resor för husmödrar, förslagsanslag	»	1 400 000
Bidrag till driften av semesterhem, förslagsanslag	»	400 000
Stipendier för underlättande av husmoderssemester, reservationsanslag	»	800 000

Skälet till att ifrågavarande anslag i statsverkspropositionen upptogs med endast preliminära belopp var, att socialstyrelsen i anledning av ett av 1950 års besparingsutredning avgivet förslag rörande de fria barnresorna erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att företaga viss utredning. Sedan styrelsen nu redovisat detta uppdrag, torde jag få upptaga hithörande spörsmål till fortsatt behandling.

Anslag till fria resor för barn.

Budgetår	Anslag	Nettoutgift
1947/48	4 000 000	2 278 948
1948/49	5 500 000	2 839 782
1949/50	4 000 000	2 550 317
1950/51 (statsliggaren s. 317)	3 500 000	
1951/52 (förslag)	2 700 000	

Från förevarande anslag bestridas kostnaderna för i kungörelsen angående avgiftsfria resor för barn och husmödrar m. fl. (SFS 1949: 137) avsedda fria resor för barn och vårdare samt personal vid barnkolonier.

Ersättning för resor till enskilt ordnad ferievistelse utgår, såvitt angår järnvägsresor, med ett enhetspris av 23 kronor för barnresorna och 36 kronor för vårdarresorna. Resor, som företagas med buss eller båt, ersättas i allmänhet till fullo.

Socialstyrelsens förslag.

Socialstyrelsen har (skr. 24/8 1950) upplyst, att enligt uppgifter från barnavårdsnämnderna och kolonianordnarna följande antal resor beviljades under åren 1948 och 1949.

<i>Resor till enskilt ordnad ferievistelse:</i>	1948	1949
barn över 6 år	37 500	32 900
barn under 6 år	30 000	26 600
vårdare	42 800	37 600 ¹
 <i>Resor till kolonier:</i>		
barn	30 000	28 520
personal	8 000	5 000

Kostnaderna för koloniresor ha under budgetåret 1949/50 uppgått till ca 344 000 kronor.

Att antalet resor minskat under år 1949 beror, anför styrelsen, på att bestämmelserna om behovsprövningen ändrats och att inkomstförhållandena förbättrats. Vidgad kännedom om förmånerna samt stegrat barnantal beräknas dock medföra, att resefrekvensen åter stiger. Enligt styrelsens mening böra kostnaderna för budgetåret 1951/52 beräknas på följande sätt.

	Kronor
Resor för 40 000 barn	920 000
45 000 vårdarresor	1 620 000
Koloniresor	350 000
Resor med buss eller båt	100 000
	<hr/> 2 990 000

Styrelsen föreslår, att anslaget nedräknas med 500 000 kronor till 3 000 000 kronor.

Yttrande.

Statskontoret har ifrågasatt om icke medelsanvisningen kan begränsas till 2 700 000 kronor.

1950 års besparingsutredning.

Besparingsutredningen har återoppat, att enligt gällande bestämmelser de barnresor, för vilka biljettpriiset för vuxen vid enkel resa icke skulle överstiga 5 kronor, måste betalas av vederbörande själva. Med hänsyn härtill synes det utredningen skäligt att för alla avgiftsfria barnresor — utom till barnkoloni — utkräva en särskild avgift uppgående till kostnaden för sådan resa, för vilken avgiftsfrihet ej medges. Detta skulle innebära, att varje avgiftsfri barnresa, vilken enligt utredningen i så fall kanske lämpligen bor-

¹ Av vårdarna ha 6 700 erhållit två resor, nämligen en resa för att följa barnen till ferieorten och en resa för att hämta dem; antalet vårdarresor uppgår därför till 44 300.

de kallas ferieresa, tur och retur skulle kosta barn under 12 år ($2 \times 2:50$) 5 kronor, eller om vederbörande är för gammal för att komma i åtnjutande av halv biljett (2×5) 10 kronor. För vårdare skulle erläggas samma avgift som för det barn denne åtföljde, d. v. s. i regel fem kronor för en resa tur och retur. Uppbörderna av 5-kronorsavgiften skulle kunna äga rum genom vederbörande trafikföretag.

Utredningen beräknar, med utgångspunkt från 1949 års siffror, att enligt förslaget skulle kunna uppnås en besparing av minst 519 000 kronor.

Socialstyrelsens utredning.

Då besparingsutredningen icke företagit någon undersökning rörande de återverkningar i olika hänseenden på de fria resorna, som den föreslagna avgiften kan beräknas få, har Kungl. Maj:t uppdragit åt socialstyrelsen att utreda denna fråga. Socialstyrelsen, som inhämtat yttrande från järnvägsstyrelsen, har (skr. 9/2 1951) anmält resultatet av ifrågavarande undersökning.

I fråga om de administrativa anordningar, vilka erfordras vid införande av en expeditionsavgift av föreslagen art, må anmärkas, att *järnvägsstyrelsen* anser att en sådan avgift bör uttagas av barnavårdsnämnderna. Det av besparingsutredningen föreslagna tillvägagångssättet, genom vilket avgiften skulle uttagas av trafikföretaget, anses med nuvarande biljettbeställningssystem möjligt endast om beställningen enbart avser järnvägsresor. Då fråga är om buss- eller båtresa utgör själva beställningsdelen samtidigt färdbevis för enkel resa. Vid lokala buss- och båtresor finnes sålunda intet underlag kvar på avresestationen och tveksamhet kommer att uppstå om avgift vid återresan. En väsentlig svårighet erbjuda resor, som omfatta olika transportmedel, t. ex. buss—järnväg—båt. Det kan inträffa att busslinjen, som ingår som första led i resan, för sin delsträcka har ett lägre pris än 5 (10) kronor och sålunda blir redovisningsskyldig för det belopp, varmed expeditionsavgiften överstiger biljettpriset. Vidare förutses svårigheter med kontrollen över att uttagna avgifter bli redovisade. För järnvägarnas del skulle uttagandet av avgiften medföra ökat arbete och därmed ökade kostnader, och expedieringen, som nu är den enklast möjliga, skulle gå väsentligt långsammare. Om avgiften icke kan uttagas genom barnavårdsnämnderna, äro järnvägarna emellertid beredda att påtaga sig detta i vad rör järnvägsresorna. Förslaget om expeditionsavgift avstyrkes däremot vad avser SJ busslinjer samt privata buss- och båtlinjer.

Socialstyrelsen, som i övrigt till fullo delar de synpunkter, som framförts av järnvägsstyrelsen, anser för egen del, att expeditionsavgiften bör uppbäras av trafikföretagen, bl. a. för att undvika att barnavårdsnämndernas arbete med resorna ytterligare försvåras. I anledning av att besparingsutredningen icke berört de administrativa kostnaderna för uppbörden av denna avgift framhåller styrelsen, att den av utredningen beräknade besparingen måste reduceras på grund av dessa kostnader; någon beräkning av administrationskostnaderna har emellertid ej gjorts av vare sig järnvägsstyrelsen eller socialstyrelsen.

I fråga om en expeditionsavgifts inverkan på möjligheterna att utnyttja de fria resorna framgår av handlingarna i ärendet följande.

Undersökningsmaterialet, som avsett under år 1950 företagna resor, omfattar tre städer, nämligen Sundbyberg, Sundsvall och Karlskoga. I en i ärendet bifogad promemoria över utredningens statistiska resultat anföres i huvudsak följande (jfr bilaga till detta protokoll).

Utredningen visar, att de avgiftsfria barnresorna i Sundbyberg utnyttjats av nära hälften av samtliga familjer med en beskattningsbar inkomst understigande 4 000 kronor. Resorna förekomma relativt sett talrikare inom de lägre inkomstgrupperna än inom de högre. Det relativt sett största utnyttjandet av resorna förekom inom familjer med högst 1 500 kronor i beskattningsbar inkomst och den lägsta resefrekvensen bland familjer med över 2 500 kronor i beskattningsbart belopp. Inom ettbarnsfamiljerna var resefrekvensen störst i gruppen med 500—1 000 kronors beskattningsbart belopp (74 %). Den sjönk med stigande inkomst och var lägst i gruppen med 3 500—4 000 kronors beskattningsbart belopp (28 %).

I de övriga två städerna var det relativa utnyttjandet av de avgiftsfria resorna för barn lägre än i Sundbyberg. I båda fallen hade 10 % av barnfamiljerna med en beskattningsbar inkomst under 4 000 kronor åtnjutit fria barnresor. Den tendens till ett större utnyttjande av resorna med sjunkande inkomst, som gjort sig märkbar i Sundbyberg, är icke utpräglad i fråga om Sundsvall och Karlskoga, beroende på att de absoluta talen äro små och procentalen därför osäkra. För Karlskogas del är resefrekvensen bland familjer med mindre än 1 500 kronor beskattningsbar inkomst i genomsnitt ca 30 % större än över denna inkomstgräns. I fråga om Sundsvall är emellertid resefrekvensen i genomsnitt lika stor under som över denna gräns.

För samtliga tre städer konstateras en genomgående tendens till större utnyttjande av barnresorna med stigande barnantal.

Socialstyrelsen konstaterar, att de avgiftsfria resorna procentuellt sett utnyttjas mest av de barnfamiljer, som ha de lägsta inkomsterna. En expeditionsavgift kommer utan tvekan att verka återhållande på dessa familjer, då det gäller att använda sig av förevarande förmån. Gruppen resenärer med avgiftsfria resor kommer, därest besparingsutredningens förslag godtages, att förflyttas från de lägre till de högre inkomsttagarna under 4 000-kronorsstrecket, en omgruppering som icke är önskvärd. Den besparing för statsverket, som man skulle vinna, är ej heller så stor, att man ovillkorligen bör genomföra förslaget. Härtill kommer den administrativa olägenheten med en expeditionsavgift. Under hänvisning till vad sålunda anförts, avstyrker socialstyrelsen förslaget.

Departementschefen.

Särskilda sakkunniga, som tillkallats för utredning rörande de avgiftsfria resorna m. m., ifrågasatte utan att dock framlägga något direkt förslag härom i sitt i november 1948 avlämnade betänkande, att en särskild expeditionsavgift skulle, i syfte att begränsa statsverkets kostnader, uttagas av dem, som erhöilo fri resa med järnväg. De sakkunniga anförde, att det icke kunde anses obilligt att en begränsning av i princip samma slag som den,

som till följd av minimigränsen drabbar resande med korta resor, genomfördes för alla resande med fria resor till enskilda hem. Avgiften borde bestämmas till två kronor för husmödrar och vårdare och en krona för barn.

Under remissbehandlingen av sakkunnigbetänkandet gjordes från åtskilliga håll invändningar mot den ifrågasatta expeditionsavgiften. Vid anmälan av frågan om anslag till förevarande ändamål för budgetåret 1949/50 (prop. 1949: 47, s. 32) ansåg jag mig icke kunna förorda, att någon avgift skulle upptagas. Avgiften skulle otvivelaktigt medföra ökat arbete för mottagaren och nödvändiggöra ett nytt system för redovisning och kontroll, varigenom en del av den faktiska besparingen för statsverket skulle gå förlorad. Dessutom kunde flera principiella skäl anföras mot uttagandet av en sådan avgift. Dess ekonomiska betydelse för statsverket syntes icke vara så stor, att den under dessa förhållanden borde tillmätas utslagsgivande betydelse.

I motionen I: 241 till 1949 års riksdag föreslogs, att en expeditionsavgift skulle uttagas med 2 kronor för barn och 4 kronor för vuxen person. Statsutskottet (utl. 1949: 55) förordade för sin del, att en avgift av den av de sakkunniga angivna storleken skulle utgå. Riksdagen beslöt emellertid, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, att någon expeditionsavgift icke skulle uttagas.

Genom besparingsutredningens förslag har frågan om uttagandet av en särskild avgift för de fria resorna nu åter aktualiserats i vad gäller barnresorna. Att motsvarande icke föreslagits beträffande husmodersresorna sammanhänger med att utredningen för husmoderssemesterns del föreslagit en radikal omläggning av de statliga stödåtgärderna, varom mera senare. Den av utredningen föreslagna avgiften synes endast i fråga om beloppet skilja sig från den vid 1949 års riksdag aktuella expeditionsavgiften.

För att skapa underlag för en bedömning av de följder, vilka införandet av den föreslagna avgiften skulle få, har socialstyrelsen företagit en utredning rörande den omfattning, i vilken de fria barnresorna utnyttjas av familjer i olika inkomstlägen och med olika barnantal. Undersökningen har avsett förhållandena i tre städer med 25—30 000 invånare, nämligen dels ett förortssamhälle till Stockholm med övervägande arbetarbefolkning, Sundbyberg, och dels två landsortsstäder, Sundsvall och Karlskoga. Undersökningsmaterialet är sålunda begränsat, beroende på den korta tid som stått till buds. Det oaktat torde det vara ägnat att läggas till grund för en bedömning av förevarande spørsmål.

Genom undersökningen har inhämtats i stort sett följande. I Sundbyberg begagnade sig nära 50 % av samtliga familjer under inkomstgränsen (4 000 kronors beskattningsbart belopp) av rätten till fria barnresor. Motsvarande tal för de båda andra städerna är 10 %. I såväl Sundbyberg som Karlskoga utnyttjades resorna procentuellt sett mest av familjer i de lägre inkomstskikten under inkomstgränsen; detta förhållande är särskilt påfallande i förstnämnda stad. I samtliga tre städer föreligger en tendens till större utnyttjande med stigande barnantal.

Utredningsresultatet ger sålunda anledning till antagandet, att åtgärden att på sätt som föreslagits avgiftsbelägga de fria barnresorna fränst kommer att drabba barnrika familjer i de lägsta inkomstgrupperna. Förekomsten av en sådan avgift kommer sannolikt att försämra möjligheterna för dessa familjer, när det gäller att utnyttja de fria resorna, och syftet med dessa resor kan härigenom komma att äventyras. Härtill kommer att det föreslagna avgiftssystemet även ur organisatoriska synpunkter måste anses olämpligt. Såsom järnvägsstyrelsen framhållit torde det över huvud möta svårigheter att uttaga en avgift för andra resor än dem, som företagas med järnväg. Avgiftens uttagande kan beräknas medföra ökat arbete och ökade kostnader samtidigt som expedieringen till nackdel för alla parter skulle ske i långsammare takt. I viss mån torde den av besparingsutredningen åsyftade kostnadsminskningen för statsverket motvägas av ökade utgifter för administrationen. Med hänsyn till de nackdelar, som sålunda vidlåda förslaget ur såväl sociala som administrativa synvinklar, avstyrker jag detsamma.

Vad härefter beträffar medelsberäkningen för nästa budgetår har socialstyrelsen föreslagit, att anslaget skall uppföras med 3 000 000 kronor. Då utgifterna för budgetåret 1949/50 uppgingo till endast 2 550 000 kronor, bör anslagsbeloppet emellertid kunna sättas något lägre. Jag föreslår, att anslaget uppföres med 2 700 000 kronor. Nedräkningen i förhållande till socialstyrelsens förslag synes motiverad även ur den synpunkten att inkomstutvecklingen leder till en begränsning av antalet reseberättigade.

Anslag till bidrag till husmoderssemestern.

Budgetår	Anslag	Nettoutgift
1947/48	1 300 000	1 830 420
1948/49	2 100 000	2 610 900
1949/50	2 350 000	2 443 385
1950/51 (statsliggaren s. 317)	2 850 000	
1951/52 (förslag)	2 600 000 ¹	

Jämlikt kungörelsen den 8 april 1949 angående avgiftsfria resor för barn och husmödrar m. fl. (SFS 1949: 137) kan barnavårdsnämnd under vissa förutsättningar bevilja sådan resa för bl. a. husmoder med minst två hemma- varande barn, av vilka intetdera det år resan företages uppnår högre ålder än 14 år. Annan husmoder kan av husmoderssemesternämnd beviljas avgiftsfri resa, därest hon på grund av stor arbetsbörda eller klenhet anses vara i särskilt behov av vila och rekreation.

I av socialstyrelsen år 1949 utfärdade anvisningar uttalades, att avgiftsfri resa dock icke borde beviljas husmoder, som ej hade något minderårigt barn kvar i hemmet. 1950 års riksdag (statsutsk. utl. nr 5, p. 33; skr. nr 5) ansåg, att den i anvisningarna förordade begränsningen av dispensgivning- en i vissa fall kunde leda till mindre tillfredsställande resultat. Tillämpningsföreskrifterna syntes icke böra givas en så snäv utformning, att äldre eller sjukliga husmödrar i små ekonomiska omständigheter, som icke hade

¹ Uppdelat på tre anslag.

minderåriga barn, helt utestängdes från avgiftsfria resor. Kungl. Maj:t har därefter den 5 maj 1950 föreskrivit, att avgiftsfri resa må av husmoderssemesternämnd kunna beviljas dels husmoder, som har ett hemmavarande barn vilket under det år resan företages icke uppnår högre ålder än 14 år, dels ock, för tiden t. o. m. den 31 maj 1951, i högst 1 200 fall husmoder som icke har något hemmavarande barn i angiven ålder.

Socialstyrelsens förslag.

Socialstyrelsen har (skr. 24/8 1950) föreslagit, att till bidrag till husmoderssemestern beräknas ett med 250 000 kronor minskat belopp enligt följande.

	Anvisat 1949/50	Utgift 1949/50	Anvisat 1950/51	Förslag 1951/52
1. Fria resor för husmödrar till enskilda hem, <i>förslagsvis</i>	900 000	1 088 622	1 300 000	1 200 000
2. Drifbidrag till semesterhem, <i>förslagsvis</i>	500 000	351 213	500 000	400 000
3. Fria resor till semesterhem, <i>förslagsvis</i>	150 000	209 860	250 000	200 000
4. Stipendier för underlättande av husmoderssemester, <i>högst</i>	800 000	793 690	800 000	800 000
	2 350 000	2 443 385 ¹	2 850 000	2 600 000

Styrelsen har vidare föreslagit, att anslagsposten till stipendier utbrytes till ett särskilt reservationsanslag.

Socialstyrelsen har motiverat sina förslag under de skilda anslagsposterna på följande sätt.

1. Under år 1949 ha 28 750 husmödrar utnyttjat denna förmån mot 33 300 under år 1948. Med hänsyn till den år 1950 genomförda utvidgningen av möjligheterna att bevilja avgiftsfri resa, har styrelsen beräknat kostnaderna för budgetåret 1951/52 under förutsättning att 30 000 husmödrar erhålla fria resor.

2. Intill den 10 juli 1950 har styrelsen under år 1950 beviljat statsbidrag (2 kronor för gäst och dag) med sammanlagt 600 492 kronor till 141 semesterhem mot 566 024 kronor till 137 hem under år 1949. Beviljade medel bruka dock endast utnyttjas till ungefär 70 %. Även om hänsyn togs till att verksamheten utvidgats anser styrelsen, att anslagsposten kan minskas med 100 000 kronor.

3. Resefrekvensen har minskat; under år 1949 erhöles ca 6 400 personer avgiftsfria resor till semesterhem mot 8 300 år 1948.

4. Under budgetåret 1949/50 har ett flertal husmoderssemesternämnder på grund av anslagens begränsning varit tvingade att avslå en ganska stor del av ingivna framställningar och att bevilja stipendier med mindre belopp än 50 kronor. Styrelsen tillfrågade under våren 1950 husmoderssemesternämnderna inom de områden, där det kunde tänkas att anvisade stipendie-

¹ Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning 2 435 873 kronor.

medel icke skulle helt utnyttjas, om de kunde avstå en viss del av desamma. Ingen nämnd hade emellertid möjlighet att lämna definitivt besked, då nämnderna icke kunde förutse hur många ansökningar som skulle komma in före budgetårets utgång. Vid nämndernas slutredovisningar har det visat sig, att 6 310 kronor icke förbrukats utan återlämnats till statsverket. Enligt socialstyrelsens förmenande skulle det vara av värde om stipendiemedlen anvisades som reservationsanslag. Härigenom skulle under ett tilläggånget budgetår uppkommen rest vid slutet av kommande budgetår kunna efter socialstyrelsens förslag av Kungl. Maj:t tilldelas någon eller några husmoderssemesternämnder, som äro i behov av ytterligare medel.

Yttrande.

Statskontoret har anfört, att belastningen å posten till fria resor för husmödrar till enskilda hem i och för sig synes motivera en ytterligare nedräkning av denna post. I betraktande av de taxehöjningar, som ställts i utsikt, torde emellertid socialstyrelsens beräkning böra godtagas. Med anledning av vad socialstyrelsen anfört rörande medelsbehovet för stipendier för underlättande av husmoderssemester vill statskontoret ifrågasätta, om ej den anordningen bör övervägas att för medelsanvisning för ändamålet använda den anslagsform, som för detta ändamål annars torde vara den normala, nämligen reservationsanslag. Härigenom vinnes att husmoderssemester-nämnd, som för visst budgetår ej helt tagit i anspråk de medel vilka för ändamålet ställts till förfogande av socialstyrelsen, kan disponera återstoden för stipendiegivning under följande år.

1950 års besparingsutredning.

Besparingsutredningen har anfört bl. a. följande.

I nuvarande statsfinansiella läge synes det kunna ifrågasättas huruvida statsbidrag till husmoderssemestern bör fortsätta att utgå enligt nuvarande grunder. Dels torde det nämligen få anses angeläget att undvika, att en ökad resefrekvens bland sådana mödrar, som äro berättigade till fria resor, automatiskt medför ökad kostnader för statsverket. Dels gör sig det allmänna besparingskravet gällande i fråga om denna liksom i fråga om annan verksamhet som finansieras av staten. Utan att ingå på frågan om husmoderssemesterns principiella berättigande vill besparingsutredningen, ehuru medveten om de gynnsamma erfarenheter man hittills haft av semesterverksamheten, föreslå en omläggning av husmoderssemestern som torde tillgodose båda de nyssnämnda synpunkterna.

Besparingsutredningens förslag avser att i möjligaste mån tillse att omläggningen av statsbidragsgrunderna icke drabbar de fall, där behovet av semester är störst. Detta krav torde bäst tillgodoses genom att sådana statsbidrag, som utgå i anslutning till en individuellt behovsprövad hjälpform, bibehållas och i viss utsträckning även ökas, under det att den — låt vara inom vissa gränser — automatiska hjälpen inhiberas. Hjälpen bör med andra ord enligt utredningens mening koncentreras till stipendierna och semesterhemmen, medan de fria resorna avvecklas. Härigenom skulle även vinnas att de inkomststreck bortfölla, som f. n. gälla i fråga om de fria resorna och vilka vid sin tillämpning på konkreta fall ofta torde giva upphov till ur rättvisesynpunkt mindre tilltalande resultat. Dessutom skulle förslaget innebära att de tämligen omfattande administrativa arrangemangen för tillämpning av kungörelsen om de fria resorna kunde upphöra.

Stipendierna skulle härigenom bliva den viktigaste hjälpformen. Anslagsposten till dessa bör i samband därmed höjas förslagsvis till 1 450 000 kronor; den bör dock förbli maximerad. Liksom nu är fallet, bör anslaget fördelas mellan husmoderssesternämnderna, vilka utdela stipendierna, eventuellt med högst 100 kronor per husmoder alltefter angelägenhetsgrad. Stipendiet skulle sedan få användas för täckande av alla slags kostnader, som eljest skulle hindrat vederbörande husmor från att genomföra ett semesterprojekt, privat eller på semesterhem, t. ex. färdbiljett, hemhjälp, inackorderingsavgift o. s. v.

De fria resorna för husmödrar böra sålunda enligt besparingsutredningens mening avskaffas. Driftbidraget till semesterhem anses däremot böra bibehållas ungefär vid nuvarande belastningssiffror och utgå efter oförändrade grunder.

Förevarande anslag skulle enligt besparingsutredningens förslag uppföras med ett belopp av 1 850 000 kronor, varav till stipendier högst 1 450 000 kronor och till driftbidrag till semesterhem förslagsvis 400 000 kronor.

Socialstyrelsens utredning rörande verkningarna av en expeditionsavgift.

Även för husmoderssesterns vidkommande har socialstyrelsen undersökt vilka verkningar en särskild expeditionsavgift skulle medföra (jfr föregående punkt). Undersökningsmaterialet (omfattande Sundbyberg, Sundsvall och Karlskoga) har givit vid handen att resefrekvensen även i fråga om husmodersresorna är större i de lägre inkomstgrupperna än i de högre. Skillnaden mellan inkomstgrupperna är även i fråga om husmodersresorna större för Sundbyberg än för Sundsvall och Karlskoga.

Departementschefen.

Bidragen till husmoderssestern prövades, efter översyn genom sakkunniga, liksom de fria resorna för barn av 1949 års riksdag. Härvid fastställdes en inkomstgräns av 4 000 kronors beskattningsbart belopp för husmödrars möjlighet att erhålla avgiftsfri resa. Såsom allmänt villkor gäller dessutom, bortsett från resor till semesterhem, att vederbörande husmoder har minst två hemmavarande barn, av vilka intetdera det år resan företages uppnår högre ålder än 14 år. Husmoder som icke uppfyller tvåbarnsvillkoret kan beviljas fri resa endast under särskilda — delvis efter beslut av 1950 års riksdag utformade — förutsättningar, vilka framgå av vad som inledningsvis anförts under denna punkt.

Möjligheterna för husmödrar att erhålla avgiftsfri semesterresa synas kunna betecknas som tämligen snävt begränsade. Än mera gäller detta stipendiemöjligheterna. Erfarenheten visar, att det belopp som står till förfogande för stipendier endast förslår till att täcka det mest kvalificerade behovet. De hos husmoderssesternämnderna sökta beloppen överstiga avsevärt nämnda summa. Ett genomförande av besparingsutredningens förslag skulle medföra ytterligare en mycket kraftig inskränkning av stödet till husmoderssestern. Fria resor ha sålunda under år 1949 beviljats ca 35 000 husmödrar, medan stipendier under budgetåret 1949/50 tilldelats ca 17 000 husmödrar. Ehuru utredningen icke framlagt några beräkningar härom synes det sannolikt, att den av utredningen föreslagna höjningen av anslagsposten till stipendier till största delen skulle tagas i anspråk för att be-

kosta resorna för den grupp som redan nu erhåller stipendium. Det övervägande flertalet husmödrar ur den grupp, som nu erhåller fri resa men icke tilldelas stipendium, skulle härvid uteslutas även från reseförmånen. Jag kan icke tillstyrka ett förslag som skulle medföra en så betydande försämring av stödet till husmoderssemestern.

Anslagsbehovet i fråga om bidrag till husmoderssemestern bör därför enligt min mening beräknas med utgångspunkt från att oförändrade bestämmelser skola gälla under nästa budgetår. Socialstyrelsens beräkningar böra härvid godtagas. Jag ansluter mig vidare till styrelsens förslag att det till stipendier avsedda beloppet anvisas som särskilt reservationsanslag. Samtidigt synes den för driftbidrag till semesterhem avsedda posten böra brytas ut till ett särskilt förslagsanslag. I stället för det nuvarande anslaget till Bidrag till husmoderssemestern böra därför anvisas tre anslag rubricerade Fria resor för husmödrar, Bidrag till driften av semesterhem och Stipendier för underlättande av husmoderssemester.

Hemställan.

Under återopande av vad jag sålunda i olika hänseenden anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa

dels till *Fria resor för barn* ett förslagsanslag av 2 700 000 kronor;

dels till *Fria resor för husmödrar* ett förslagsanslag av 1 400 000 kronor;

dels till *Bidrag till driften av semesterhem* ett förslagsanslag av 400 000 kronor;

dels ock till *Stipendier för underlättande av husmoderssemester* ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

Statsrådet Sköld anförde:

Föredragande departementschefens hemställan i fråga om anslagen till fria resor för barn och till fria resor för husmödrar kan jag icke biträda. I fråga om förstnämnda anslag anser jag att i enlighet med 1950 års besparingsutrednings förslag för alla avgiftsfria barnresor — utom till barnkoloni — en särskild avgift bör uttagas, motsvarande kostnaden för sådan resa för vilken avgiftsfrihet ej medgives. I enlighet härmed borde anslaget upptagas till ett 500 000 kronor lägre belopp än det av föredragande departementschefen äskade. Även beträffande anslaget till fria resor för husmödrar bör enligt min mening en särskild avgift uttagas för resa till enskilt hem, uppgående till 5 kronor för enkel färd. Anslaget skulle därigenom kunna upptagas till ett 150 000 kronor lägre belopp än det av departementschefen föreslagna.

Statsrådets övriga ledamöter biträdde föredragande departementschefens ifrågavarande hemställan.

Med bifall till denna hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

M. Silfverstolpe.

Antal familjer i Sundbyberg, Sundsvall och Karlskoga, som åtnjutit avgiftsfria resor för barn i procent av samtliga barnfamiljer inom olika inkomstgrupper.

Beskattningsbar inkomst 1949	Antalet familjer med barnresor i % av samtliga barnfamiljer i motsvarande grupper			
	1-barns-familjer	2-barns-familjer	3- eller fler-barnfamiljer	Samtliga familjer
<i>Sundbyberg.</i>				
— 500 kr.....	56	*	*	75
500—1 000 ».....	74	*	*	*
000—1 500 ».....	67	54	*	67
500—2 000 ».....	53	82	100	64
000—2 500 ».....	42	32	100	43
500—3 000 ».....	33	43	29	35
000—3 500 ».....	33	56	62	44
500—4 000 ».....	28	60	61	41
Tillhoppa	40	63	72	49
<i>Sundsvall.</i>				
— 500 kr.....	12	14	14	13
500—1 000 ».....	4	6	14	6
1 000—1 500 ».....	6	2	29	8
1 500—2 000 ».....	5	6	8	5
2 000—2 500 ».....	8	14	29	13
2 500—3 000 ».....	8	15	23	11
3 000—3 500 ».....	8	8	16	9
3 500—4 000 ».....	7	13	16	10
Tillhoppa	8	11	18	10
<i>Karlskoga.</i>				
— 500 kr.....	5	10	44	12
500—1 000 ».....	10	21	21	15
1 000—1 500 ».....	7	13	47	13
1 500—2 000 ».....	8	9	15	9
2 000—2 500 ».....	10	6	14	10
2 500—3 000 ».....	10	7	15	10
3 000—3 500 ».....	4	14	14	9
3 500—4 000 ».....	5	10	24	9
Tillhoppa	7	10	19	10

Anm. Att vissa grupper utmärkts med * beror på att antalet familjer, som utnyttjat barnresorna, varit något större än antalet familjer enligt taxeringslängderna. Anledningen torde vara, att under de första fem månaderna av år 1950 den beskattningsbara inkomsten för år 1948 angivits i ansökningshandlingarna. Förhållandet har ansetts vara av ringa betydelse för undersökningsresultatet.